

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazard, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het IX. Capittel Over-een komste der Nieuw-ghereformeerde met den
handel der oude Ketters.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](#)

HET IX. CAPITTEL

Over-een-komste der Nieuw-ghe-reformeerde met den handel
der oude Kettters.

§. I.

Eerste soorte van handel

DEn heylighen Cyprianus ghetupghe op verscheiden plaetsen van syne schriften / dat het van sijnen tijde/ende daer voorz/de ghewoonte der ketteren was/haer af te schryden vanden Stoel / ende Pausen van Roomen. Alsoa hebben de Donatisten ghedaen / de Massalianen , de Novatianen, de Pelagianen, ende alle de restie.

Dande Donatisten, seght Augustinus *lib. 2. contra litteras Peliani cap. 51.* dat sy den Stoel van Roomen normden den Stoel der pestilentie.

Dande Massalianen seght Optatus Milevitanus *Lib. 3. contra parmen.* Dat sy scheurders waren vande eenigheydt, om dat sy't niet en wilden houden met die van Roomen.

Datt de Novatianen seght den H. Cyprianus :

Ten eersten, *Epist. 40.* Sy hebben haer aghescheyden van de Kercke. Daer is eenen *Christus*, ende eene Kercke, ende eenen Stoel op *Petrum* ghefondert door de stemme des Heeren : Men mach gheen ander Autaer stellen, noch gheen nieuw Priesterdom, behalven eenen Autaer, ende een Priesterdom.

Ten tweeden, *Epist. 67. Novatianus*, segdt hy / heeft sy-selven aghescheyden van onse ghemeenschap , ende is gheoordeelt gheweest te zijn een vyant der Kercke: Ende soo hy tot ons in Afriken ghesanten hadde gesonden, wenschende onfanghen te worden tot onse ghemeenschap,

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 385
schap , heeft sententie ghekreghen vande vergaderinghe
van vele Priesters , die teghenwoordigh waren ; dat hy
buyten de Kercke vvas , ende dat niemandt van ons met
hem ghemeyschap mocht houden , die onder den ghe-
ordineerden inde Catholieke Kercke, den Bisshop Cor-
nelius, door het vonnisse Godts, ende toestemminghe der
gheestelijckheydt , ende des voicks , eenen onhelyghen
Autaer hadde soecken op te rechten , ende teghen den
waerachtigen Priester , heyligh-schendliche Sacrificien
offeren.

Ten derden, *De unit. Ecclesiae*. Mae dat hy teghen de
ketterg ghethoont heeft / dat de kercke op Petrus
ghgebouwt is/ende datter eenen Stoel is vast ghe-
stelt/om de eenigheyt r'onderhouden / ende dat
het Primaertschap aen Petro ghegeven is / op
dat-men soude thoonen datier een Kercke is/ en-
de eenen Stoel/ soo seydt hy ten lesten : Gheloost
hy dat hy het gheloove behout, die dese eenigheyt der
Kercke niet en hout , die wederspannigh is, ende weder-
staet aen de Kercke? die den Stoel Petri verlaet , op den
welcken de Kercke ghebouwt is?

Oterghelycke redenen zijn oock te binden hy
den ouden Tertullianus *Libro de Prescriptionibus hereti-
corum*, daer hy handelt teghen de ketterg in't ghe-
mynt. Desghelycks oock hy Optatus Milevitanus
Lib. 2. contra Parmen.

Den handel van onse Nieuvv-ghereformeerde,
aengaende het af-schepden van den Stoel / ende
Pausen van Roomen , blijkt soo claer voorz de
oogh/ dat het gheen preuve van noode heeft.

§. II.

Tweede soorte vande handelinghe der oude Ketteren.

Tertullianus *Lib. de Prescriptionibus cap. 10.* getupght/
dat elcke Secte in't besonder t'synen tyde
pretendeerde d'oprechte leere te hebben / ende de
W h waerach-

waerachtighe Kercke ; ende allegaer roepen sy :
Soeckt, ende ghy sult vinden.

Hier op vraeght Tertullianus : By vvie sal ick soeken ? by den ketter Marcion ? Maer den ketter Valentinus roept oock : Soeckt by my , en ghy sult vinden . Sal ick dan soecken by Valentinus ? Maer Apelles sal my mede met die woorden aen de ooren sitten, desghelycx oock *Hebion*, en *Simon*, ende allegaer de rest , en hebben niet anders ons my tot haer te trekken.

Wie en siet hier niet met natuerlycke verwen
uwtgedrukt den heden-daghischen handel van soo
menighe verscheden ghesindtheden die haer af-
gesneden hebben vande Roomische Kercke ? roe-
pen sy niet allegaer / elch in 't besonder / dat by
haer is de ware Kercke / ende leere ; segghen sy
niet allegaer : Ondersoecht de schriften/ ende ghy
sult het vinden?

Maer en segghen wy niet mede niet goede
recht/soo als Tertullianus eerhdig sepde: By wie
sullen wy soecken : by de Mennonisten ? Maer de
Arminianen segghen het selbe. Sullen wy dan
soecken by de Arminianen ? Maer de Socinianen sul-
len ons niet die woorden oock aen de oogen sit-
ten/undersoecht / ende ghy sult vinden dat onse
leere d'oprechte is: Sullen wy gaen tot de Ghere-
formeerde? die roepen al ghelyck de rest / desgh-
elyck de Lutheranen, de Perfectisten , ende wat *Sec-
ten* noch meer ?

Ydele uytvlucht der Ghereformeerde.

Daer is de waerachtighe Kercke / daer d'op-
rechte leere is / maer d'oprechte leere is by
ons/ Ergo by ons is de waerachtighe Kercke.

Maer daer en is niet een *Secte* die niet het sel-
ve seght : Wat middel dan ? hoe sal ick weten dat
de Ghereformeerde alleen/ ende niet alle de rest de
oprechte leere hebben ?

De Ghereformeerde segghen / de Schriften is
voor

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 387
voor ons/die moet het uytwijzen: dat wac goet/
indien de andere Seeten het selbe niet en riepen/
ende trachteden te behouwen.

Doch laet ons hier over wederom Tertullianum hoozen spreken.

§. III.

Derde soorte van handel der oude Ketteren.

Alle de Kettters, seyd h^et cap. 15. handelen vande Schrifturen : Sy komen gheduerigh voort met de Schrifturen, ende terftondt beweghien sy sommighe met dese hare stoutigheydt.

Wat seght Tertullianus hier op? Wy sluyten haer,
seydt hy / desen wegh op , ende legghen dat sy niet en
moerten ontsanghen worden tot eenigh disput uyt de
Schrifturen : Indien dit hare krachten zijn , men moet
sien of sy die connen hebben , ende aan wie dat toekomt
de besittinghe vande Schrifturen , op dat die tot de selve
niet en werde aenyeert , aan de welcke sy gheensins toe-
komt.

Siet ghy hter wel dat het even de ghewoonte
der oude ketteren was te veroejen op de Schrif-
ture / als het nu is by de Nieuw-ghereformeerde,
maer dat de hedendaeghsche Kercke/soo als oock
de oude rechtfinstighe dede/met reden seght: Men
moet sien of sy de Schrifture connen hebben ende aen wie
de besittinghe der selver toekomt.

Vande besittinghe der Schrifture/en kan nse-
mandt twisselen/of die is ten alderminsten dup-
sent jaren by ons gheweest: Nu komen hier te-
ghen de Mennisten, de Arminianen, de Socinianen, de
Ghereformeerde, de Lutheranen ende menighe ande-
re / enbe roepen allegaer / dat de wetrighe bes-
tinghe der Schrifturen by haet is / ende sy leeren
nochtans teghen strindende luchten / dat kon-

het dan baten aan de Ghereformeerde te roepen op
Schrifture / ich vraghe 'tghene Tertullianus van
de oude ketters heeft aghewraeght : Wat sult ghy
opdoen, die soo ervaren wilt zjin in de Schrifturen, indien
men loochent 'tghene ghy staende hout, ende indien men
staende houdt 'tghene ghy loochent ?

Ydele uytvlucht.

DE Schrifture moet het mytwijzen / want die
is clae / ende begrype alles wat ter salig-
heyt van noode is.

Maer dit selve roepen oock alle de andere
Secten naer het exempel der oude ketters.

Doch hier op seght Tertullianus . Men moet sien
wie d' Schrifture , van wie, ende door wie, en wanneer,
en aen wie dat de discipline der Christenen is overge-
heven. Want daer men sien sal dat de waerheydt der
discipline, ende des Christelijcken gheloofs is , daer sal de
waerheydt der Schrifturen , ende van hare verclaringhen
zijn, ende van alle de Christelijcke overleveringhen.

Tweede uytvlucht.

Het sullen de Ghereformeerde datelijck roe-
pen : Wy hebben de waerheydt des Christelijcken
gheloofs, Ergo de waerheydt van de schriften,

Maer / seght mij eens lieve vrienden. hoe sult ghy
m'goedt doen / dat ghy de waerheydt des Christelijcken
gheloofs hebt ? Want wilt ghy steunen
op de voorgaende woorden Tertulliani , soo moet
ghy dan oock opnemen sijn argumenten / met de
welcke hy behoocht wie de Catholycke waer-
heydt heeft / ende dan sal noch thien-mael meer
blijuen u l. over een komste met de oude ketters/
soo als wy in't volghende sullen sien.

§. IV.

§. IV.

Vierde soorte van handel der oude
Ketters.

Als nu dan Tertullianus cap. 15 hadde ghesepdt/
dat d'oude ketters ghedurigh voort quamen
met de Schrifturen; ende dat hy cap. 29. daer op ghe-
antwoort hadde / dat men eerst moest disputeren aen
wie dat het oprecht gelooce, ende schrifturen toecomen,
Hoo gaet hy dat teghen de ketters bewyzen.

Sp wilden oock de waerheypd haerder leere
bewyzen (soo als onse Nieuw-ghereformeerde oock
doen) npt de Schrifturen/ghelyck w^p boven ghe-
hoort hebben/daerom sepdyn sy allegaer: Soeckt,
ende ghy sult vinden.

Te vergheess seght Tertullianus: heroept ghy
u op de Schrifturen/ eer ghy weet of ghy de wa-
re Schrifture hebt / ende of ghy se wettelijck be-
fit/v rvolghengs of ghy de ware leere hebt:want
soo laagh dat niet en blijckt/soo hebben w^p recht
om te loochenen , al wat ghy staende houdt , ende om
staende te houden al wat g^y loochent.

Naer dit soo gaet Tertullianus segghen / hoe-
men kan achterhalen / wie dat de opzechte leere
heeft.

Alle dinghen, sepdyn hy cap. 10 moeten ghebracht wor-
den tot haren oorsprongh. Soo vele , end menighvuldige
Kercken dan, comen allegaer vande eerste, ende eenig-
he, dat is die van d'Apostelen. Alsoo zijn ly allegaer de
eerste, ende allegaer Apostolijcke als sy allegaer proberen
de selve eenigheydt ; ghemeinschap des vrede, to nae-
minghe des broderschaps , de over-een cominge der
her erghaemheydt , is een overleveringhe van 't selve Sa-
crament.

W^y stellen dan da vaste als een reghel: Indi n de Hee-
re Iesus Christus sijn' Apostelen ghesonden heeft om te

prediken, dat men gheen andere predikanten en moet ontf. nghen, als die Christus ghestelt heeft: want niemand anders en kent den Vader, als de Sone, ende aen die het de Sone geopenbaert heeft, en' en schynt niet dat het de Sone yemant gheopenbaert heeft als aen de Apostelen, die hy ghesonden heeft om te prediken. Nu wat sy ghepredickt hebb-n, dat is, wat haer Christus geopenbaert heeft, sal ick hier voor stellen, dat het niet anders bewesen kan worden, als doo de selve Kercken, die de Apostelen hebben ghestelt, als sy aen de selve ghepredickt hebben so met levendige stemme (soo men hemeynelyk seyt) als naederhandt door brieven. Indien dit soo is T' dli ckt dat alle de leere, de welcke over-een-komt met die Apostolijcke, moederlijcke, ende oorspronckelijcke K rken, moet voor de ware gehouden worden, om dat sy buytē twijfzel hout, t' welck de Kerck n vande Apostelen, de Apostelen van Christo, ende Christus van Godt heeft ontfanghen: Ende dat alle andere leere moet gehouden worden voor valsch, om dat sy strijt teghen de waerheit der Kercken, der Apostelen, Christi, en Godts.

T'is klaer dat Tertullianus, volgens de ghewoonte vande Rechtsmuyghe Kercke (want t'selbe doet Irenæus lib. 3 cap. 23 &c. Cyprianus ep. 52 & 76 Origenes lib. 1. veriach. Optatus Milevianus lib. 2. contra Parmen. Augustinus contra parsem Donati, & Epist. 165.) de Ketters van syne tyt hier beroept op de successie der Leere/overghelebet/ dooz de successie der Bisschoppen / ende over-een-stemminghe der Kercken/ die naer der Apostelen tyden ghesvolghet sijn/om te sien of sy oprecht is.

Maer hier teghen hadde den oude ketters de selbe upvluchten / de welcke nu hebben teghen ons de Nieuw-Ghereformeerde, wanneer wy haer op de wijze voss' oude rechtsmuyghe Kercke beschrijven. Soo hier nae volghet.

§. V.

Vijfde soorte vande handel der oude ketteren.

Alsmen haer op de voornemoende successie verloep: soo segden sy: Wy houdent met de Apostelen: soo ghetupgh Tertullianus Cap. 22. met dese woorden: Indiender eeniche ketterijen sijn die haer durven beroepen op de tijden der Apostelen, op dat sy schijnen van de Apostelen overghelevert te sijn, om dat sy onder de Apostelen sijn gheweest; wy kunnen segghen:

Dat sy dan te voorschijn brenghen de oorspronghen van hare Kercken, dat sy uytbreiden de oiden van hare Bisschoppen, soo door successie van t'begin sel aflopende, dat dien eersten Bisschop voor authur, en die voorganger hebbe ghehadt ymant vande Apostelen, ofte Apostolijcke mannen, die nochtans met de Apostelen volhert hebben: Want op dese wijse maken de Apostolijcke Kercken hare rekeninghe: de Kercke van Smyrna hebbende Polycarpum seght dat hy van Ioannes ghestelt is: De Kercke van Roomen brengt Clemens te voorschijn, die van Petro gheordineert is geweest, soo doen oock alle de andere Kercken, toonende wat oversettinghen dat sy hebben van het Apostolijck saet, door de Bisschoppen die van de Apostelen sijn ghestelt ge-weest. Dat de keters eens yet sulcx voortbrengen ofte versieren.

Is dit niet het selve t'welck wy teghen de Nieuw-Ghereformeeide inbzenghen/als sy (soo als de oude ketterg deden) met volle monde roemen/ dat sy afkomen vaude Apostelen?

§. VI.

Seste soorte vande handel der oude ketteren.

TEn tweeden seyden de oude ketteren / om te thoonen / dat de voortseypde successie van gheender weerde en was (waer in de Nieuw-Ghereformeerde, met haer precijg ouer-eenkomen) dat de Kercken/ostre die ten tynde der Apostelen tijden ghevleest hadden / ostre die op der Apostelen tijden ghevolght waren/kosten dolen/ostre ghedoocht hadden. Soo ghetuught wederom Tertullianus Cap. 27.

Waer op hy aldint redent Cap. 28. Ghenomen dat de Kercke van Galatien, ende die van Corinthien hadden ghedoocht: Is het wel waerschynelijck dat soo veele, ende menichvuldige Kercken in t'el'e gheloove oueren-komende, gedoocht hebben? Het ghene dat by vele het selve wort ghevonden, en is niet ghedoocht, maer overhelevert, soude dan ymant durven segghen, dat die ghedoocht hebben, de welche het hebben overhelevert? schoon nu ghedoocht ware, heeft die dwaelinge soolanck gheduert, tot aldertijt dat de Ketterijen niet endoolden: als of de waerheyt, om verlost te worden moest verwachten eenighe Marcioniten, ende Valentinianner: Is daer en tusschen het Euangelie verkeerdelyck verkondicht ghevleest; heeft men verkeerdelyck gheloofst? Synder! soo vele duysent duysenden verkeerdelyck ghedoopt? soo veel wercken des gheloofs verkeerdelyck bedient? hebben soo vele krachten, en salvinghen verkeerdelyck ghewerckt? sijn soo vele priederdommen, en diensten verkeerdelyck bedient? ten lesten, soo vele martelen verkeerdelyck ghekroont? ofte indien dit altemael niet qualijck, noch te vergeefs en is ghedaen ghevleest; sijn dan de Christenen ghevleest,

ccr

Over-een-komste der Ghereformeerde, &c. 393
ter Christus ghevonden was? sijn dan de Ketterijen ge-
weest, eer de ware leeringhe was? dat is ongherymt: want
sy ist, die voorseyt heeft, datter Ketterijen souden comen,
die men sou schuwen: tot de Kercke van die leere is ge-
schreven gheweest, iae de leere selve, heeft tot hare Ker-
cke gheschreven: Indien een engel wyt den hemel anders het
Euangelie verkondichde als wy, die sy vervloeckt. VVaer was
dan *Marcion*, waer *Pontius*? waer *Valentinus*? vwant t'is ge-
vvis, dat sy te voren niet ghevveest sijn, ende dat sy te
voren gheloofht hebben in de Catholijcke leeringhe by
de Roomscbe Kercke, tot aldertijt dat sy Onder het
Bischdom vande saelighen Eleutherus het venijn van ha-
re leeringhen hebben ghestroyt.

Voorzerg septyp Cap. 32. Hare leeringhe verghe-
leken vvesende met die vande Apostelen, sy sal open-
lijck door hare verscheydentheyt, ende tegenstryt uyt-
roepen, dat sy niet en is van eenighen Apostel, ofte Apo-
stolijcken man: VWant ghelyck de Apostelen nieren
souden verscheyden dinghen gheleert hebben, alsoo en
souden de Apostolijcke mannen niet gheleert hebben,
t'vvelck contrarie vvas aan de Apostelen; maer vvel die,
de vveleke vande Apostelen sijn afghevveken, ende an-
ders ghepredickt hebben.

Wat kander voor den dach ghebracht worden?
Klaerder/ende ghewisser tot bewijg hande ouer-
euen-komste der Nieuuy-ghesinde in haren handel/
met de oude ketterij als al dit voorgaende: *Wat/*
t'ghene ons meer ghelyck maeckt/ in het bestrij-
den der Ghereformeerde, aen de oude Rechtsmit-
te Kercke / als alle de hoven-ghemelde redenen
van Tertullianus: Laet ons noch voorzder horen
wat de oude ketteren inbzachten teghen de suc-
cessie.

§. VII.

§. VII.

Sevenste soorte vande handel der oude Ketteren.

Hier van sal ons ghetuunghenisse gheven den H. Augustinus, den welcken op verscheden plaetsen/ de Donatisten namelyck deur schrift/ om dat sy haer bande Kercke hadden afgheschepden/ ter oorsake van het quaet leven/ so sp syden/ van sommige Bischoffopen/ ooste Geestelijcke oversten / meijnende dat daer de ware leere niet en kost wesen/ daer de successie met soodanighe Oversten wiert onderhouden.

Sy beschuldichden seght Augustinus lib. de unico Bapt. cap. 16. de Pausen Melchiades, Marcellinus, Marcellus, ende Sylvester dat sy de schrifture hadden vervalscht/ ende wterroock gheoffert aan d'afgoden/ t'welct Augustinus toont niet anders te sijn als leughen/ en valschept.

Ix dit niet puer het selbe/ dat onse Plein-ghe reformerde gheduerisch roepen / wannecr sy veele Pausen van Roomen uptschilderen als Cooveraers/godvloose etc?

Wat seght Augustinus hier op/ hoort hem eerst spreken Ep. 166 Den hemelschen Meester, seyt sy/heeft het volck willen gherust stellen , oock aengaende de quade Oversten, op dat om haren t' wille den Stoel van desalighe leeringhe niet en soude verlaten werden, in den welcken oock de quaede ghedwonghen worden, goet te segghen. Want t' en is het hare niet dat sy segghen, maer als Godts segghen, die in den Stoel der eenicheyt heeft gheschelt de leere der Waerheyt. Daerom heeft de Waerheyt vande oversten die quaet doen, ende het goet segghen, gheseyt; Doet, t'ghene sy segghen , maer en doet niet t'ghene sy doen : Want sy segghen, ende endoen t' niet : Hy en soude niet segghen, en wil niet doen, dat sy doen,

Over-een komste der Ghereformeerde, &c. 395
doen, ten waer dat de quaden openbaer waren, die sy
doen. En lact ons dan om de quade niet gaen tot eenen
quaden t'wee-dracht.

Hoozt mi wat desen selven Out-vader sept Ep.
165. Indien men, sept hys wil considereren d' orden der
Bisschoppen, die aen malkanderen sijn ghesucchedeert,
men kunnen niet sekerder noch saligher onse rekeninge
maken als vaa Petrus selve, aen den welcken, als welsende
de figure der Kercke, de Heere ghesleyt heeft: op desen
steen sal ick mijn Kercke bouwen ende 'e poorten der
hellen en sullen haer niet overwinnen: Want aen Petrus
is Linus ghesuccedeert, aen Linus, Clemens, aen Cle-
mens, Anacletus, aen Anacletus, Euaristus aen Euaristus,
Alexander, aen Alexander, Sixtus, (nae dese stelt Augu-
stinus, noch een en dertich Pausen komende tot
Anastasius toe) die t'syuen tyde sat in den stoel
vau Roomen) van sept hys vooydt: In dese orden
van successie en wort niet een Bisshop ghevonden,
die Donatist sy gheweest: Ende of schoon in die orden
der Bisschoppen, de welcke van Petro af getrocken
wort, tot Anastasius toe, die nu op den selven stoel sit,
eenigen verrader op die tijden waer inghekropen, ten
soude gheen prejudicie gheven aende Kercke, ende on-
noosele Caristen, aen de welcke de Heere voorsiente,
vande quade Oversten seght: Doet t'gene ly segghen,
maer en doet niet, t'gene ly doen, want sy tegghen, ende
en doe t' niet, op dat de gelooovige vaste hop hebben, die
niet in een mensch, maer in de Heere ghestelt zijnde, door
gheen tempeest van heylisch-schendiche scheuringe ver-
stoyt werde.

Dit selve altemael / t'welck Augustinus heest
ghesepyt aen de oude kettery / om haer te weder-
legghen/segghen hys mede aen onse Nieuw-Ghe-
reformeerde, namelyck doch/ datter in de successie
vande Pausen van Roomen, niet een is gheweest/
die het heyst ghehouden met hare leeringe. Geen
Mennisten, gheen Lutheranen, gheen Arminianen,
gheen Ghereformeerde, of Calvinisten.

S. VIII.

§. VIII.

Achtste soorte vande handel der oude
Ketteren.

Soo de oude ketterg/naer alle dese voorgaende bewijzen even wel ghedurrich riepen op de schrifture: soo seght Tertullianus Cap. 37. De keters en moeten niet ontfangen worden tot het beroepe op de schrifturen, de wille wy sonder schrifturen bewijzen, dat se tot de schrifturen niet en behooren; Want indien sy keters sijn, sy en connen gheen Christenen sijn, ende alsoo gheen Christenen wselende, en hebben gheen recht van de Christelijcke schriften; want tot haer can men met recht legghen: Wiesyt ghy ieden? wanneer, ende van waer sy ghyliede ghecomen? Wat doet ghy in t'mijne, die my niet aengaet? met wat recht capt *Marcion* mijnen bosch? met wiens orlof verkeert *Valentinus* mijne forteynen? met wat macht stoort *Apelles* mijne limiten? my comt de besittinghe toe: Iat saeyt ende weyt ghylieden hier, naer uw' goetduncken? De besittinghe comt my toe. Ick hebbe over lanck dit beseten, ick hebbet voor u beseten; Ick hebbe vaste oorspronghen van de auteur sels, die de sake aenginck. Ick ben erfgenaem vande Apostelen: Ghelijck ly haer testament, ende fidecommis hebben ghemaect, soo houde ick: sy hebben ul. aleyt ont-erft, ende verworpen, als vremdelinghen, ende vyanden: En waeom sijn de keters vremdelinghen, ende vyanden der Apostelen, anders, als uyt de verschedenheit der leere, die een yeder van haer, nae sijn eyghen goetduncken, heeft voortgebracht, ofte aenveert teghen de Apostelen?

Item Cap. 30. Ick wille dat sy my thoonen uyt wat autoriteyt sy te voorschyn ghecomen sijn: Dat sy bewijsen, dat se nicuyve Apostelen sijn. Dat sy seggen dat *Chris-*

Over-een-komste der Gereformeerde, &c. 397
Christus wederom afghedaelt is uyt den hemel, dat hy
wederom gheleert heeft: Wederom ghecruyst, ghestor-
ven, ende verresen is: want soo pleeght Christus Aposte-
len te maken: Daer en boven haet te geven de cracht om
de selue te keren te doen, die hy heeft ghedaen: wille
ick dan haere crachren te voorschyn brenghen, ick en sie
gheen meerder als dat sy de Apostelen verkeerdelyck
naevolghen want die maeckten van doode, levende, en-
de sy maken van levende, dooden.

Ghebruyckt in eens alle de voorgaende woord-
den Tertullianus regt den Nieuw-Gereformeerde,
ende siet of spijnt even / of heter en passen op
haer/ als op de oude ketters.

§. IX.

Neghenste soorte vande handel der oude Ketteren.

Ghemericht sy haer met alle kracht wolden
ghelpen / ende maintencen met de schrif-
turen: soo gaet Tertullianus ten lesten
Cap. 15. verhalen / hoe sy met de schrifturen han-
delen.

Ten eersten sept hi: Sy verkeeren de schrifturen met
bydoen, ende afdoen, na: de ghestelteisse van hare in-
settinghe.

Wat isser hi Partye ghemeypnder? Want op dat
sich menighe soodanige manieren verswyge / die
van andere schrijveren syn aenghetekken/ naeme-
lyck van Franciscus Veron, ende den Cardinael
Richelieu in hare Controversien, sich sal my te vre-
den houden mit weynige staetjes om den leeuw
te kennen als myt den klant.

Alle de Geneefscche Bypbelg ghedruckt t' sedert
het jaer 1588. hebben by die woorden Pauli: Daer
is een Middelaer tusschen Godt, ende de menschen ges-
voeght

voeght dit woordchen ALLEEN, mackende desen sin: Daer is een Middelaer alleen etc. Welcken sin gantschelyck verscheyden is vanden echten text.

Iem, de selve Wypbelg hebben by die woorden Pauli: De mensche en wort niet gherechtveerdicht door de vvercken der vvet, maer door het gheloove, byghenvoeght dit woordchen ALLEEN. soo dat de sin zy: de mensch wort gherechtveerdicht door het gheloove alleen, t'welck in gheen texten ghevonden wert.

Den Dordrechtschen Bijbel heeft by dese woorden Pauli: Dese verborgenheit is groot, ick segghe in Christo, ende de Kercke, byghelapt dese twee woorden: SIENDE OP, Christum etc. de welche alhoewel sp in den Bijbel met mindere letteren woeden upghebruykt / quanswyng als niet behoozen de tot den text: Woorden nochtans van D. Cabeljau in sijn Memo ry boeck, p. 2. pag 485. bygebracht als wesende den warachighen text / daer sp nochtang in gheen texten te binden en sijn: veranderen gantschelyck den echthighen sin / de welche staet eben op thoutwelyck/als op Christum.

Ten tweeden seght Tertullianus, dat de heiters van syuen tijt versierde verklaringhen maeckten op de schrifturen.

Wat isser meer versiert / als alle die verklaringhen/die Partye maecht opt boeck Apocalyps, om te thoonen dat den Pang van Roomen den Antichrist is?

Wat meerder versiert als dooz die woorden: Dat is mijn lichaem te verstaen/dat is een teeken mijns lichaems?

Wat meerder versiert als dese woorden: Hy is nedeighedaelt ter hellen, te verklaren / dat hy de helsche qualen heeft gheleden aen teruys, ende in sijn passie?

Wat isser ongherynder als dooz dese woorden: Ghy en sult mijne ziele niet laten in de helle, te verstaen / ghy en sult mijn lichaem niet laten in t'graf?

Hier

Hier van ghenoech/ want ten sou nopt gheen eynde sijn.

Ten derden seght den H. Cyprianus lib. de Vnit. Eccl.
dat de ketters van sijn tijt / de schrifturen
deurgaeng citeerden / verkozt / ende gheraep-
haeckt/ her leste opnemende, segt hy/maer het voor-
gaende naelatende , een deel bybrenghende , een deel
verswijghende.

Hoe nettekens dat onse Partye dit weet te
doen / blijckt npt menige stukken:een staeltje
twee ofte dyp sal ghenoech sijn.

Draeght eens van een van de Nieuw-Gherefor-
meerde, isser een vaghebver? hy sal antwoorden/
neen: Waerom? want daer staet: Daer den boom
valt, t'zy nae den Noorden, t'zy nae den zuiden, daer sal
hy wesen. Dat is t'eerste dat ghp sult krygen voor
antwoordde: daerentusschen/als gy het voorgaerde
vâ die schrifture wel insiet/mé spreect hier noch
van baegebver/noch vaghebverg stück/maer al-
leenlyk van aelmoessen te gheben / ende de ma-
nitre op de welche sy moet ghegeven worden,
te weten/op de wijse als den boom/ende den re-
gen valt/dat is/ sonder aen te sien aen wat per-
soon en aelmoessen ghegeven worden.

Draeght eens van yman van onse Partye:
Mach men de Heiligen wel aenroepen ? hy sal
antwoorden / neen. Waerom? want daer staet
Abraham en weet van ons niet, Israel en kent ons niet.
Daer en is hier gheen apparentie van t'aenroe-
pen der heiligen/indien ghp het voorgaende wel
insiet/ want men spreekt hier nergens anders
van/als vande upgtanch det kinderen Israels
upt Aegypten, waer van de Propheet seght, t'en is
Abraham, noch Iacob gheweest die ons npt Egy-
pten hebben ghelept/maer Godt alleen.

Draeght eens / mach men gheene menschelijc-
ke instellinghen houden? sy fullen antwoorden
dat neen/waerom? want daer staet: Te vergheefs
dienen sy my leerende leeringhen, ende gheboden der
menschen. Wel/ist hiermede genooch? waer blijft
dan

van het voorgaende/ daer Christus seght van wat
insettinghen/ ende gheboden hy spreekt? te we-
ten/ strijdende teghen dit ghebodt Godts: Eert
vader, ende moeder.

Ten vierden, seght den H. Augustinus *Heresi* 70. dat
de ketters v'sijnē tijde / de schrifteuren draeyden naer
haer eyghen sin, de selve de urgaens uytlegghende op
eenen figuerlijcken ofte oneygentlijcken sin.

Isser wel een persoon soo slecht / ende plompt
inde ghemeente van Parrye, die niet en durft seg-
ghen, ich verstaet die schrifture sijc / ofte ict ver-
staet se soo? Is dit niet de schrifture draezen naer
eyghen sin?

Draeght ghy/ hoe moeten dese woorden ver-
staen woorden; dat is mijn lichaem? sy sullen ant-
woorden. Figuerlyck.

Hoe verstaet ghy die woorden: Al wat ghy sulc
ghebonden, ende ontbonden hebben? D. Cabeljaau in
sijn Memory-boeck pag. 377. seght Oneygentlyck.

Hoe verstaet ghy dese woorden: T'en sy dat
ymant herborē werde uyt het water &c. D. Cabeljaau pag.
16. seght: By gelijkenisse, oneygentlyck / oo dat dooz
het water verstaen wort den H. Gheest.

Hoe verstaet ghy dese woorden: Die mijn vleesch
eet, ende mijn bloet drinckt &c. Den Dordrech-
schen Bijbel seght: Oneyghenlyck: Want eten is hier
te segghen/ ghelooven.

Hoe verstaet ghy ten lesten dese woorden Pe-
tri: Den doop, die ons nu oock behout? Niet eyghen-
lyck, seght den Dordrechterschen Bijbel.

Die meer staeltjes wil hebben / salder me-
nighe vinden in den voorseyden Bijbel / en
de deurgaens hy alle de schijverg van Par-
rye.

§. X.

Thiende soorte vande handel der oude
Ketteren.

Tertullianus ghetupgh^{c. 41.} dat de gewoonte
der oude ketteren was : alhoewel sy onder
malkanderen heel verscheyden waren van lec-
ringhen , nochtans samen te spannen in het bestrijden
der waerheyt.

Hoe verscheyden dat de Mennisten sijn vande
Lutheranen, ende de Lutheranen van de Gherefor-
meerde. ende dese vande Arminianen, ende dese vande
Socinianen, blijkt voor de oogh : soo wanneer
het nochtans hier op aenkomt / dat de Roomscbe
kercke / ende hare leeringhen souden toenemen;
t'spant altemael samen / om t'selue te beletten/
ende die te boren malkanderen niet pikkantighe
woordien / of schriften hadden deurtreken / ende
soo goede vrienden waren als houden / en katten
gheven datelijck malkanderen de handt / ende
van spanden worden sy vrienden / ghelycker-
tig Pilatus ende Herodes, om Christum te bestrij-
den. Hier van sijn soo menighe oogh blykelijke
preuwen in Hollandt, Vranckryck, Engelandt, Polen,
en Duytslant, dat het noodeloos waer de selue hier
te stellen op het papier.

De leser sal belieuen alleen in consideratie te
nemen de voorleden tijden / wanneer alle dese sec-
ten samen onder malkanderen ghemengelt / de
kercken der Catholijken hebben inghevaren / de
autaten ghebroken / de kloosters gheruineert
etc.

§. XI.

Elfste soorte vande Handel der oude Ketteren.

Terrullianus gaet voort in syne beschryvinge ende seght: Nu, seyt hy / de ketterische vrouwen, hoe stout sijn sy, dat sy durven leeren, en disputeren?

Hier van spreekt noch Hieronymus Ep. 103. ad Paulin. cap 6. Een yeder, seyt hy / vervoordert hem de schrifture te lesen, de selve te verkorten; te leeren, eer sy gheleert sijn, oock oude clappachtige wijven, oude mans die lussen, ende Sophisten. Andere redenen vande schrifture, met groote verwaentheyt, onder de vroukens, andere worden gelycert (o schande!) vande vrouwen, t'gene sy souden leeren aan de mans.

Wat preuve is hier van noode / om de overeen-komste der Nieuw-Ghereformeerde te thoonen met de oude ketterg? Iffel wel een vrouken soo slecht/ende soo herseloos/t'welck niet sich en he-roemt te kunnen tant bieden / ende disputeren met een Paep / oock die sijn heel leven heeft ver-sletten in de scholen/en studien? Iffel wel een dat sich niet en roemt de schrifture soo wel / of beter te verstaen / als de gheleerde die der is hy de Roomse? synder niet vele gheweest/de welche komende uyt Brabant, naer Hollandt, op publyke maeltijden/en schepen/en wageng (soo als mensche Catholijken kunnen ghetrappen) haren roem hebben ghedragen/dat sy een Priester ofte twee/ tot over t'hoofd in den sack hadden ghesleken: siet men heel Hollant deur / de vroukens niet sit-ten met hare bijbelg nessens den spin-rock; ende in de predication / op haren schoot / om nae te sien/ t'ghene de Predikant citeert / of het oock vast

Over-een-komste der Gereformeerde, &c. 403
vast gaet synder niet die dorven segghen / dat sy
met de verklaringshen van hare Predikanten
niet te doen hebben/ indien haer den inwendigen
gheest contrarie ghetupghe? synder niet in vooz-
leden tijden geweest/die teghen het ghebodi Pauli,
haer verstout hebben / publickelyck te leeren?
synder niet gheweest die haer verhoordert heb-
ben theses up te gheven ghetrocken up te schrif-
ten Pauli(soo als Pamphilus ghetupghe op Tertull.
hier Num 260.) bereypt wensende de selve te beant-
woorden voor wie/ ende in wat schole het mocht
wesen? sijn dit de Meesteressen / die de kercke soo
vele hondert jaren heeft moeten verwachten
om den sin te weten vanne schrifture/ende ouder-
wesen te worden in het gheloope?

§. XII.

Twaelfste soorte vande Handel der oude Ketteren.

Aengaende de kerckelijcke ordeninghen
vande oude ketterg/ghetupghe Tertullianus
dat sy licheverdich waren, ende ongheschadich:
want sept hp/die heden Bisshop is, is morghen wat
anders,die heden Priester is, ofte ouderlingh, is mor-
ghen een Leeken, want sy gheven oock de Priesterlijc-
ke ampten aan Leeken.

Dit stück wijst oock sy selven up. Want die
maer indachtich is dat in voozleden tijden/man-
demakers/ en kleermakers / en schoenlappers/
ende meer dierghelyken sijn gheklommen op
den precek-stoel om het woort Godts/ soo sy sep-
den/te verkondighen: Die maer sijn ooghen wil
open doen/ende sien dat de Predikanen van Par-
tijc haer ampt kunnen staekien / ofte asghestelt
worden en ghestelt worden onder de Leeken;

die sal datelijck sien / sae met de handen konnen
tasten/dat dese Woorden Tertulliani, passen op on-
se Partij: Die heden Priester is, is morghen Leeken,
want sy gheven oock de Leeken de Priesterlycke am-
pten.

§. XIII.

Derthiende soorte vanden handel der
oude Ketteren.

WAt sal ick s'gghen, vraeght Tertullianus *Cap. 42.* van het bedienen des Woorts? Dat is het
weick vande kettens, niet de Heydenen te be-
keeren,maer de onse te verkeeren:sy staen nae dese glo-
rie,dat sy de staende doen vallen, ende de liggende niet
oprechten sy ondergraeven het onse,om haer eyghen te
bouwen.

Waer sijn de Predikanten van Partij, de welc-
ke uyt eenen pever Godts repsen naer Indien,
Turckjen,ende andere ghewesten des wereltz om
de Heydenen / ende ongheloobighen te bekeren:
waer sijn heele landen / sae steden / die sy ghe-
bracht hebben tot hare ghesinthept / soo als wy
kennen thoonen / ende de Hollanderz met hare
epghen ooghen hebben kunnen sien/ soo sy maer
wilden sien/dat wy ghedaen hebben in het groot
Rijck van Sina, daer in tjaer 1656. te vindeu wa-
ren over de twece hondert duysent/die van t'He-
dendom waren bekeert tot het Roomsch Catho-
lyck gheloove; welck gheral t' sedert dien tijt
noch merckelyck vermenghlykdicht is? op dat
ic'a niet en sprek van iaponien daer soo menighe
honderd Heydenen / mi Catholyck gheworden
synde / het gheloove dooz het vergieren haers
bloerts hebben bevesticht; dat my Partij eeng
hoor den dach breughe hare Apostelen/ die in die
lan-

Over-een-komste der Gerefomeerde, &c. 405
landen/ ghetrouwelijck onder de Heydenen heb-
ben ghewerkt : Tis haer ghenoegh (soo als
Tertullianus seght) haer te houden tusschen de en-
ghe palen van Nederlant / om de onse te verke-
ren; ofte indien der eenighe meer uyt bedinaech
ofte noot/ als uyt pever/ baren naer andere ghes-
westen / wat doen sy anders als haer eyghen
volck stijven in hare ghesinthept / sonder haer
voorderg uyt te breghen / tot de beheeringhe der
ongheloovighe?

Waer sijn se/ die haer leven hebben gewaecht/
ende te pande gheslecht teghen de wreethept/ ende
vervolginghen der barbarische Coninchen / te-
ghen de venijnige pijlen der wilden / teghen de
raesernije der menschen-eters/ om soodanich een
werck uyt te voeren? waer sijn se die in die lan-
den/ om soo een oorsake/ haer bloedt hebben ver-
gotten? leest byg hare Martelaers boeken / ende
siet of ghy soodanighe vinden sult.

Past dan op haer niet wel t'ghene Tertullianus
verhaelt van de oude ketterg / dat haer werck was
niet de Heydenen te bekeeren , maer de onse te ver-
keeren?

§. XIV.

Veerthiende soorte van Handel der ou- de Ketteren.

Dese beschrijft ons Tertullianus met de vol-
ghende woorden: Sy en thoonen gheen cer-
biedinghe aen hare gheestelijcke Oversten, sy
verschillen van malkanderen in haer eyghen reghels, als
een yeder in t'besonder nae sijn goetduncken verklaere,
ofte verdraeyt, t'ghene hem gheleert is; ghelyck oock
de ghene die het gheleert heeft, het selve, nae sijn goet-
duncken, ghemaect heeft.

Cc;

Wat

Wat eerbiedinghe is dit by Partij, dat een oncker standich persoon ofte ergheng een slecht/ende hoc vronken / i'ghene dat versch komt met den bybel van sijn spinne wiel haren Predikanten sul- len durven controlleren/ofte in syne citatiën/ofte in syne verklaringen vande Schrifture / en daer van rekhenschap epfchen? is dat het respect dat een leerlinck moet draghen aan syne Mees- sterg? is dat i'ghene Christus ons heeft gheleert/ dat een discipel niet en is boven den meester? wat respect is dit/dat men sijn meesters/ ende Leeraars niet voordert en berrouwt / in i'ghene sy leeren/ als i'ghene men selve naestet/of het sooi is? is dit niet soo veel als haer suspect hebbē van bedroch/ ofte ontruwicheyt? jac herinnerelyck uytgeven/ dat sy selve de sake soō wel/of beter verstaen/ als de ghene die haer leeten?

Doeght hier nu op/ dat dit niet gheschieden en kan/ sonder haer eygen goerduncken te volghen in i'ghene haer gheleert wort.

Doch niet wonder/ seght Tertullianus. Want de Leeraar selve heeft sijn enghen goerduncken ge- volghet; want alles voorgestelt synde wat hare leeringhe teghen gaet/ het komt hier ten lesten op uyt. Dat moet soo verstaen worden: ofte / ick verstaet dat soō, ende soō voorigt, dit was precis den handel bande oude ketterg/ ergo de Nieuw Gheriformeerde, komen hier in precis over-een met de selve.

10 100 1000

§. X V.

Vijfthiende soorte vande handel der Ketteren.

Van de Marcioniten, gherugght Tertullianus lib. 1. contra Marcion c. 20. dat sy voorgaerden/ de kercke te Reformeren, ende sepden/ dat sy gheene nieuwleeringhen voort brachten: sijn woorden/sijn dese: Wy moeten ons oock beschermen

sc-

Over-een-komste der Gerefomeerde, &c. 407
teghen het gheratel van onse Wedergartie, want sy seg-
gen dat *Marcion* niet eenen nieuwen reghel van leeringe
heeft voor den dach ghebracht, maer den ouden, die nu
hedoren was, ghereformeert.

Hier over roept Tertullianus up/ de selbe up-
lachende: O Christe alder-gheduldichsten heere! hebt
ghy soo veele iaren toegelaten, ende ghedooght de ver-
dracyinge van uwe leere, tot dat *Marcion* u ter hulpe sou
commen: Ey siet toch eens! de waerheyt, die van de do-
linge gevangen lach, heeft eenige *Marcioniten*, ende *Valen-*
tinianen moeten verwachten, om van haer verlost te
worden.

Waer sijn se nu die voorgeven in onse tijden/dat
sy geen nieuwe leeringen voerbringen/marr de
oude Reformeren, waerom sy oock haer selben den
naem gheven han Ghereformeerd: dat sy eens sien
op de *Marcioniten*, die t'selbe voorgaven / ende of
men haer oock niet recht niet en mach af-vzagen:
Heeft Christus de werelt over de duysent iaren laten ste-
ken in dolingh tot dat *Calvinus* hem soude ter hulpe co-
men? siet toch eens, de waerheyt heeft moeten enige *Cal-*
vinisten, of *Lutheranen* verwachten, om van haer verlost te
worden.

Ick sluypte dit deel met de hermaninge Tertul-
liani, Cap. 36.

Wel aen sept hy ghy die uwe curicusheyt beter sult
willen oeffenen, in t'stuck van uwe salicheyt: Dooiloopt
de Apostolijcke Kercken, by de welcke de stoelen der A-
postelen op hare platiën noch worden beseten; by de
welcke hare authentijke tchriften worden ghelesen, luij-
dende hare stemme, ende verbeeldende het aengesicht
van een ygelijck van haer. Achaia is u naergelegen: Ghy
hebt Corinthus, Indien ghy niet verre sijt van Macedo-
nien, ghy hebt Philippis, ghy hebt die van Thessaloniken:
cont ghy naer Asien gaen: Ghy hebt Ephesus: Light
ghy naest aen Italien, ghy hebt Roomen, van waer oock
die autoriteyt aen ons veerdich is: Een geluckighe
Kercke, in de vvelcke de heele gantsche leeringe met
haer bloedt de Apostelen hebben uytgestort; daer Pe-
terus gecruyst is gevveest, Paulus gecroont, daer den A-

postel Ioannes, nae dat hy in siedende olyc gheworpen was, niet geleden hebbende, wort gebannen in t' Ey- lant; Laet ons sien wat die Kercke geseyt heeft, wat sy geleert heeft, hoe dat sy met de Kercken van Afriken is over een gecomen. Sy kent eenen Godt schepper des werelts, ende Christum Iesum uyt de mager Maria, sone van Godt den schepper, ende verrijsenisse des vleeschs: sy mengelt de wet, ende Propheten, met de Euange- lische, ende Apostolische brieven, ende daer uyt drinckt sy dat geloove: sy teekent met water; sy bekleedt met den H. Gheest, sy voert met de Eucharistie, sy verweckt door de Marvelie, ende alsoo en ontfanght sy niemand tegen dese instellinge. Dit is de instellinge, de welcke, ick en segge nu niet, de toecomende ketterijen voorseyde, maer uyt de welcke de ketterijen gesproten sijn: maer sy en hebben uyt haer niet geweest, soo haest als sy tegen haer sijn opgestaan.

Bemerkt hier wel/dat Tertullianus, nae dat hy verscheden Kercken heeft uamelijk voorghe- stelt/sich ten lesten alleen veroept op de Room- sche Kercke/ ende seght dat men soude sien wat sy gheseyt, ende geleert heeft; ende dat de Apostelen in haer hebben uytgestort hare heele, ende gansche leerin- ghe. Ende denckt hoe verre onse Partije nu is van ghevoelen/ ende handel van die oude rechtstunj- ghe tijden.

De uyt blucht / die Partije hier sou kunnen ne- men / segghende dat de oude Roomscbe Kercke verschillende wag vande heden-daechsche / is boven van Tertullianus beantwoort §.6.

HET